

Chambre des Représentants

SESSION 1968-1969

5 MARS 1969

PROPOSITION DE LOI

modifiant les articles 316, 317 et 318 du Code civil organisant la procédure de désaveu de paternité.

RAPPORT

FAIT AU NOM DE LA COMMISSION
DE LA JUSTICE (1)

PAR M. DEFRAIGNE.

MESDAMES, MESSIEURS,

La proposition de loi de M. Charpentier avait un double objet:

1° unifier les délais d'intentement de l'action en désaveu de paternité en les portant tous à trois mois.

2° supprimer, en conséquence, l'acte extra-judiciaire de désaveu qui était nécessaire lorsque, pour disposer du temps suffisant pour accomplir les formalités préalables à l'intentement de l'action, le demandeur voulait bénéficier d'un délai supplémentaire d'un mois.

Le Gouvernement a apporté à cette proposition les amendements suivants :

(I) Composition de la Commission:

Président: M. De Gryse.

A. - Membres: MM. Charpentier, De Gryse, Mme De Riemaecker-Leqot, MM. Duerinck, Lindemans, Saint-Remy, Van Rompaey, Willems. - MM. Baudson, Boel, De Keuleneir, Deruelles (Henri), Glinne, Hurez, Mathys, - MM. Claes (A.), Coulonvaux, Defraigne, Jeune-homme, Van Lidth de Jeude. - MM. Belmans, Leys, - M. Laloux.

B. - Suppléants: MM. Chabert, Meyers, Remade, Suykerbuyk. - MM. Geldolj, Juste, Nulfels, Radoux. - MM. Lerouge, Olivier, Pede. - M. Raskin. - M. Rouelle.

Voir:

117 (S.E. 1968):

- N° 1: Proposition de loi,
- N° 2 à :: Amendements.

Kamer van Volksvertegenwoordigers

ZITTING 1968-1969

5 MAART 1969

WETSVOORSTEL

tot wijziging van de artikelen 316, 317 en 318 van het Burgerlijk Wetboek, waarbij de procedure tot ontkenning van vaderschap wordt geregeld.

VERSLAG

NAMENS DE COMMISSIE
VOOR DE JUSTITIE (1)

UITGEBRACHT DOOR DE HEER DEFRAIGNE,

DAMES EN HEREN.

Het door de heer Charpentier ingediende wetsvoorstel streefde een dubbel doel na :

1° de termijnen voor het instellen van de vordering tot ontkenning van vaderschap eenvormig op drie maanden vast te stellen;

2° diensgevolge de bultengerechtigde akte van ontkenning af te schaffen, die vroeger nodig was om de eiser als hij over een bijkomende termijn van een maand wenste te beschikken, genoeg tijd te gunnen voor het vervullen van de formaliteiten die vereist zijn voordat de vordering wordt ingesteld.

De Regering bracht in dit voorstel de volgende amendementen aan :

(I) Samenstelling van de Commissie:

Voorzitter : de heer De Gryse.

A. - Leden : de heren Charpentier, De Gryse, Mevr. De Riemaecker-Leqot, de heren Duerinck, Lindemans, Saint-Remy, Van Rompaey, Willems. - de heren Baudson, Boel, De Keuleneir, Deruelles (Henri), Glinne, Hurez, Mathys. - de heren Claes (A.), Coulonvaux, Defraigne, Jeune-homme, Van Lidth de Jeude, - de heren Belmans, Leys, - de heer Laloux.

B. - Plaatsvervangers : de heren Chabert, Meyers, Remade, Suykerbuyk. - de heren Geldolj, Juste, Nulfels, Radoux. - de heren Lerouge, Olivier, Pede. - de heer Raskin. - de heer Rouelle.

Z<<:

117 (B. Z. 1968) :

- N° 1: Wetsvoorstel.
- NU 2 tot 4: Amendementen.

1° faire passer de l'article 314 à l'article 318 du Code civil la condition de recevabilité constituée par la viabilité de l'enfant. En effet, cette condition de recevabilité vaut pour toutes les procédures de désaveu, et non seulement pour l'hypothèse prévue à l'article 314.

2° obliger celui qui a obtenu une décision judiciaire admettant le désaveu à notifier celle-ci à l'officier de l'état civil compétent dans un délai de deux mois, sous peine de voir la procédure demeurer sans effet.

3° réglementer les formalités de transcription à l'état civil.

4° préciser que le désaveu n'aurait d'effet qu'à partir du moment où interviendrait la transcription.

La Commission a décidé de prendre les amendements du Gouvernement comme base de discussion (voir document n° 117/2).

Quatre problèmes ont particulièrement retenu l'attention de la Commission :

IQ II serait souhaitable de revoir l'ensemble de la législation relative au désaveu de paternité. Les conditions de recevabilité de l'action sont trop strictes, notamment en ce qui regarde la nécessité de la preuve du cel de la naissance, ce qui a amené la jurisprudence, pour d'évidentes raisons d'équité, à admettre que le cel de la grossesse était suffisant.

Pareille disposition, qui pouvait se concevoir à une époque où les moyens de communication étaient moins rapides et moins nombreux, ne se conçoit plus actuellement, étant donné que, même si l'épouse fautive a quitté la résidence conjugale et s'est réfugiée loin de celle-ci, le mari apprendra tôt ou tard que son épouse est enceinte.

En outre, le cumul de l'impossibilité morale de cohabitation et de l'adultère ne se justifie guère. La jurisprudence admet fréquemment que la preuve de l'adultère suffit pour établir l'impossibilité morale de cohabitation. Cette dernière condition devrait être supprimée ou à tout le moins aménagée.

Le Ministre a déclaré qu'un projet de loi était à l'étude et qu'il n'avait pas voulu retarder le vote d'une proposition dont l'utilité est évidente en proposant au Parlement de discuter dès à présent l'ensemble de la matière.

2° Aux amendements du Gouvernement, M. Charpentier a déposé un sous-amendement qui, notamment, supprime l'intervention d'un tuteur ad hoc lorsque l'enfant à désavouer est mineur.

Plusieurs membres de la Commission ont fait observer que l'institution du tuteur ad hoc est sans efficacité. Jamais, le tuteur ad hoc n'intervient pour défendre la légitimité de l'enfant et adopter éventuellement une position différente de celle de la mère dans le litige.

Maintenir une garantie qui n'a d'autre résultat que de compliquer la procédure et d'augmenter les frais, ne présente plus aucun intérêt.

A cette argumentation, le Ministre a fait observer qu'il suffisait que puisse se présenter un conflit d'intérêts entre la mère et l'enfant pour que l'on maintienne l'institution. La Commission s'est finalement ralliée à ce point de vue, étant donné l'importance de la matière, à savoir la protection d'un enfant mineur,

3° Est-il nécessaire de prévoir une déchéance contre le demandeur qui n'a pas fait transcrire la décision de désaveu

1° de l'ontvankelijkheidsvoorwaarde, bestaande in de levensvatbaarheid van het kind. van arttkel 314 overbruggen naar artikel 318 van het Burgerlijk Wetboek. Die ontvankelijkheidsvoorwaarde geldt immers voor alle ontkenningprocedures, en niet alleen voor het in artikel 314 bedoelde geval.

2° degene die een gerechtelijke beslissing heeft verkregen, waardoor de ontkenning wordt toegelaten, verplicht van die beslissing kennis te geven aan de bevoegde ambtenaar van de burgerlijke stand binnen een termijn van twee maanden: zo niet blijft de procedure zonder gevolg.

3° de formaliteiten der overschrijving in de registers van de burgerlijke stand reglementeren.

4° nader bepalen der ontkenning pas uitwerking heeft vanaf de overschrijving;

De Commissie besloot de regeringsamendementen (cf. Stuk n° 117/2) als basis van de bespreking te laten dienen.

De aandacht van de Commissie ging vooral naar vier problemen:

1° Het is wenselijk de gehele wetgeving betreffende de ontkenning van vaderschap te herzien. De voor de ontvankelijkheid van de vordering gestelde voorwaarden zijn al te streng, met name wat betreft het vereiste bewijs dat de geboorte verborgen gehouden werd. Dit laatste heeft de rechtspraak ertoe gebracht, om voor de hand liggende redenen van billijkheid als voldoende te aanvaarden dat de zwangerschap verborgen gehouden werd.

Bedoelde bepaling was begrijpelijk, toen de verkeersmiddelen nog niet zo snel, noch zo talrijk waren, doch zij is thans niet meer aanvaardbaar, daar de man vroeg of laat zal vernemen dat zijn schuldige echtgenote zwanger is, zelfs als zij de echtelijke woning verlaten heeft en zich ver daarvan heeft gevestigd.

Bovendien is het onverantwoord zowel het bewijs van morele onmogelijkheid tot samenwonen als van overspel te eisen. In talrijke gevallen aanvaardt de rechtspraak dat het bewijs van het overspel voldoende is om uit te maken dat samenwon en morelonmogelijk is. De laatste voorwaarde moet worden opgeheven, althans gewijzigd.

De Minister verklaarde dat er een wetsontwerp in studie is, maar dat hij de goedkeuring van een voorstel, waarvan het nut zo duidelijk is, niet heeft willen vertragen door aan het Parlement voor te stellen onmiddellijk de gehele materie te bespreken.

2° De heer Charpentier heeft op de regeringsamendementen een subamendement voorgesteld, waardoor met name de bemoeiening van een voogd ad hoc wordt afgeschaft wanneer het kind om wiens ontkenning het gaat, minderjarig is.

Verscheidene commissieleden merkten op dat de aanstelling van een voogd ad hoc geen nut oplevert. Deze treedt immers nooit op om de wettigheid van het kind te verdedigen noch om eventueel een ander standpunt in te nemen dan de bij het geschil betrokken moeder.

Het heeft geen zin een waarborg te handhaven die de procedure alleen maar ingewikkelder maakt en de kosten doet oplopen.

Tegenover dit argument stelde de Minister dat de mogelijkheid van strijdige belangen tussen moeder en kind volstaat om bedoelde instelling in stand te houden. Gelet op het belang van die zaak, met name de bescherming van de minderjarige, sloot de Commissie zich ten slotte bij dit standpunt aan.

3° Is het wel nodig in een verval te voorzien tegen de eiser die de door hem verkregen beslissing van ontkenning

qu'il a obtenue? Il est inutile de multiplier les déchéances. car, le plus souvent, empêcher la transcription d'un désaveu et la mise en concordance de l'état de droit avec l'état de fait, est plus préjudiciable aux intérêts de l'enfant que de maintenir une légitimité, dont les tribunaux ont considéré qu'elle était suspecte au point de devoir disparaître.

La Commission a cependant estimé qu'il était souhaitable que la condition de l'enfant soit déterminée définitivement dans les délais les plus brefs possibles, et elle a maintenu la déchéance, tout en portant cependant le délai pendant lequel la notification devrait être faite à l'officier d'état-civil de deux à quatre mois.

Ce délai de transcription est identique à celui qui est prévu à l'article 1444 du Code civil pour la séparation de biens,

4° Le Gouvernement proposait que le désaveu n'ait d'effet qu'à partir de la transcription. Cette solution s'est heurtée à l'opposition unanime de la Commission.

En effet, il n'est pas concevable qu'un enfant, dont la légitimité est reconnue comme inexistante, puisse faire valoir des droits, dont il aurait bénéficié en raison précisément de cette légitimité. Qu'arrivera-t-il si une succession échoit à l'enfant entre le moment de sa naissance et le moment de la transcription du désaveu dans les registres de l'état-civil?

La doctrine n'étudie guère les effets du désaveu de paternité. Une décision du tribunal civil de Bruxelles, du 18 juillet 1896 (Pas., 1901, III, 215) a décidé que l'enfant désavoué cesserait de porter le nom de son père et de faire partie de la famille de celui-ci, à partir de la signification du jugement. Il serait cependant abusif de s'en tenir à une formule de procédure pour la transcrire dans la loi et y attacher des effets quant au fond du droit.

Il est préférable d'examiner la nature de l'action du désaveu. Celle-ci se termine d'ailleurs par un jugement dont l'autorité vaut erga omnes, contrairement aux autres décisions en matière civile, précisément parce que la procédure ne peut être entamée que par une seule personne.

L'action en désaveu qui s'analyse comme une action en contestation d'état, tend à faire dire que l'état réel de l'enfant n'est pas conforme à l'état apparent que lui donne, soit un titre, soit la possession d'état, soit les présomptions de la loi.

Le jugement qui statue sur la filiation est toujours déclaratif d'état. Il tend à fixer l'état véritable, celui qui est et qui a toujours existé. (De Page, Tome I, n° 267). Cet état est nécessairement unique; le jugement qui l'établit ne le crée pas. Il se borne à reconnaître la situation réelle.

Telle est d'ailleurs la conclusion que l'on peut tirer de l'examen de la doctrine française qui estime que l'action en désaveu a pour effet de mettre la légitimité de l'enfant à l'abri de toute contestation ultérieure ou, au contraire, de rendre l'enfant étranger à la famille du mari (Dalloz, Répertoire Pratique, verbo filiation. n° 155).

Le Gouvernement n'a pas maintenu cette partie de son amendement.

Quelques modifications de forme ont été apportées au texte:

1° A l'article 316, les mots: «de la naissance de l'enfant» ont été supprimés, parce qu'ils sont superflus.

niet heeft doen overschrijven? Het heeft geen nut in talrijke mogelijkheden van verval te voorzien, want wanneer de overschrijving van een ontkenning en het in overenstemming brengen van de rechtstoestand met de feitelijke toestand wordt verhinderd, is zulks meestal nadeliger voor het kind dan dat zijn wettigheid wordt gehandhaafd; de rechtbanken hebben immers die wettigheid zo verdacht bevonden dat zij moet worden opgeheven.

De Commissie meende evenwel dat de toestand van het kind best zo spoedig mogelijk definitief wordt vastgesteld, en zij handhaafde het verval, doch bracht tevens de termijn gedurende welke de kennisgeving aan de ambtenaar van de burgerlijke stand dient te geschieden, van twee op vier maanden.

Deze termijn van overschrijving is dezelfde als die welke in artikel 1444 van het Burgerlijk Wetboek is bepaald voor de scheiding van goederen.

4° De Regering stelde voor dat de ontkenning pas uitwerking heeft vanaf de overschrijving. De Commissie heeft zich eenparig tegen die regeling verzet.

Het is immers ondenkbaar dat een kind waarvan wordt aangenomen dat het niet wettig is, de rechten kan doen gelden die het precies als wettig kind zou genieten. Wat zal er gebeuren indien er tussen de geboorte van het kind en de overschrijving van de ontkenning in de registers van de burgerlijke stand, een nalatenschap openvalt ten gunste van het kind?

De rechtsleer houdt zich niet bezig met de gevolgen van de ontkenning van vaderschap. Bij vonnis van 8 juli 1896 van de burgerlijke rechtbank van Brussel (Pas., 1901, III, 245) werd beslist dat het ontkende kind vanaf de betekening van het vonnis niet meer de naam van zijn vader zal dragen en niet meer tot zijn familie zal behoren. Het ware nochtans verkeerd aan de procedure gewoon een formule te ontleenen, om die in de wet op te nemen en er rechtsgevolgen aan te hechten.

Het lijkt verkieslijk te zijn de aard van de vordering tot ontkenning te onderzoeken. Die vordering eindigt trouwens met een vonnis waarvan het gezag erga omnes geldt, anders dan de andere beslissingen in burgerlijke aangelegenheden, en zulks precies omdat de procedure slechts door één enkele persoon kan worden aangevat.

De vordering tot ontkenning, die behandeld wordt als een rechtsvordering, tot betwisting van staat, heeft tot doel te doen uitmaken dat de werkelijke staat van een kind niet overeenstemt met de schijnbare staat welke het krachtens een titel, door het bezit van staat of op grond van een wettelijk vermoeden bezit.

Een vonnis dat uitspraak doet over de afstamming, bepaalt altijd de staat. Het heeft tot doel de werkelijke staat, zoals die bestaat en altijd bestaan heeft, vast te leggen (De Page, Deel I, nr. 267). Het kind kan maar één staat hebben: het vonnis dat die staat bepaalt, roept die nlet in het leven, naar beperkt zich ertoe de werkelijke toestand te erkennen.

Tot dit besluit komt men bij het bestuderen van de Franse rechtsleer, volgens welke de vordering tot ontkenning ertoe leidt dat de wettigheid van het kind voortaan tegen iedere betwisting gevrijwaard is, of integendeel dat het kind volkomen vreemd wordt voor de familie van de echtgenoot (Dalloz, Répertoire pratique. Vo Filiation nr. 155).

De Regering heeft dat deel van haar amendement niet gehandhaafd.

In de tekst werden enkele vormwijzigingen aangebracht:

1° In artikel 316 worden de woorden «waar het kind geboren wordt» weggelaten, omdat zij overbodig zijn.

2° Au même article, les mots: « à dater » ont été insérés avant les mots: « de la découverte de la fraude ».

3° A l'article 318, les mots: « sans tarder » ont été remplacés par les mots: « dans le mois »,

4° Au même article, les mots: « sans effet » ont été remplacés par les mots: « non avvenu ».

Les articles et l'ensemble de la proposition de loi ont été adoptés à l'unanimité.

Le présent rapport a également été adopté à l'unanimité.

De *Rapporteur*,

J. DEFRAIGNE,

Le *Président*,

A. DE GRYSE.

2° In hetzelfde artikel worden, in de Franse tekst, de woorden «à dater» ingevoegd voor de woorden «de la découverte de la fraude».

3° In artikel 318 wordt het woord «onverwilt» vervangen door de woorden «binnen de maand».

4° In hetzelfde artikel worden de woorden «blijft de ontkenning zonder gevolg» vervangen door de woorden «is er geen ontkenning».

De artikelen alsmede het wetsvoorstel in zijn geheel zijn eenparig aangenomen.

Dit verslag is eveneens eenparig goedgekeurd.

De *Verslaaggever*,

J. DEFRAIGNE.

De *Voorzitter*,

A. DE GRYSE.

TEXTE ADOPTE PAR LA COMMISSION

Article premier.

A l'article 314 du Code civil, les mots : «3" si l'enfant n'est pas déclaré viable» sont supprimés.

Art. 2.

L'article 316 du Code civil est remplacé par la disposition suivante:

« Article 316. — Dans les divers cas où le mari est autorisé à désavouer l'enfant, il doit intenter une action dans un délai de trois mois à dater de la naissance s'il se trouve sur les lieux, ou de son retour si, à la même époque, il était absent, ou à dater de la découverte de la fraude, si la naissance lui a été cachée, »

Art. 3.

A l'article 317 du Code civil, les mots «deux mois» sont remplacés par les mots «trois mois»,

Art. 4.

L'article 318 du Code civil est remplacé par la disposition suivante :

« L'action du mari ou de ses héritiers ne peut être introduite que si l'enfant est déclaré viable; elle doit être dirigée contre l'enfant ou, s'il est mineur, contre le tuteur ad hoc désigné par le conseil de famille, et en présence de la mère.

Lorsque le jugement ou l'arrêt admettant le désaveu est passé en force de chose jugée, celui qui l'a obtenu doit, dans les quatre mois, en signifier ou remettre contre accusé de réception le dispositif à l'officier de l'état civil du lieu où l'acte de naissance de l'enfant a été dressé ou transcrit.

A défaut d'Inscription de l'acte de naissance en Belgique, la signification ou la remise est faite à l'officier de l'état civil du lieu du domicile ou de la résidence de l'enfant, ou si l'enfant n'a ni domicile ni résidence en Belgique, à l'officier de l'état civil du premier district de Bruxelles.

L'officier de l'état civil transcrit, dans le mois, le dispositif dans ses registres et en fait mention en marge des actes intéressant l'état civil de l'enfant.

A défaut de l'accomplissement de la formalité prévue au deuxième alinéa dans le délai prescrit, le désaveu est non avenu. »

TEKST AANGENOMEN DOOR DE COMMISSIE

Artikel I.

In artikel 314 van het Burgerlijk Wetboek worden de woorden «3" wanneer het kind niet levensvatbaar is verklaard » weggelaten.

Art.2.

Artikel 316 van het Burgerlijk Wetboek wordt door de volgende bepaling vervangen :

« Artikel 316. ~ In de verschillende gevallen waarin de man het kind kan ontkennen, moet hij daartoe een rechtsvordering instellen binnen drie maanden te rekenen van de geboorte indien hij zich ter plaatse bevindt, of van zijn terugkomst, indien hij op dat tijdstip afwezig was, of van de ontdekking van het bedrog, indien men de geboorte van het kind voor hem verborgen heeft gehouden. »

Art. 3.

In artikel 317 van het Burgerlijk Wetboek worden de woorden « twee maanden » vervangen door de woorden «drie maanden ».

Art. 4.

Artikel 318 van het Burgerlijk Wetboek wordt door de volgende bepaling vervangen :

« De vordering van de man of van zijn erfgenamen kan slechts ingesteld worden indien het kind levensvatbaar is verklaard: zij dient tegen het kind ingesteld te worden, of, indien het minderjarig is, tegen de door de familieraad aangewezen voogd ad hoc en in tegenwoordigheid van de moeder.

Wanneer het vonnis of arrest waarbij de ontkenning wordt aangenomen, in kracht van gewijsde is gegaan, moet hij die het heeft verkregen binnen vier maanden het beschikkende gedeelte ervan betekenen of tegen ontvangstbewijs ter hand stellen aan de ambtenaar van de burgerlijke stand van de plaats waar de geboorteakte van het kind is opgemaakt of overgeschreven.

Is die akte niet in België ingeschreven, dan wordt de betekening of terhandstelling gedaan aan de ambtenaar van de burgerlijke stand van de plaats waar het kind zijn woon- of verblijfplaats heeft, of, indien het in België geen woon- of verblijfplaats heeft, aan de ambtenaar van de burgerlijke stand van het eerste district van Brussel.

De ambtenaar van de burgerlijke stand schrijft binnen de maand het beschikkende gedeelte in zijn registers over en maakt er melding van op de rand van de akten die betrekking hebben op de burgerlijke staat van het kind.

Indien de bij het tweede lid bepaalde formaliteit niet vervuld is binnen de voorgeschreven termijn, is er geen ontkenning. »